

Fri vetenskaplig publicering på nätet direkt från universitet och högskolor

Schemat visar det system som redan finns uppbyggt vid Chalmers och andra universitet och högskolor. Författaren lägger själv in ramdata och numera även fulltext för publikationen i lärosätets öppna arkiv. En redaktion ger stöd för utformning och formella hänsyn vid publiceringen.

Denna översikt kopplar till två seminarier vid Chalmers om [Vetenskaplig publicering](#) och om [Spökskrivning vid publicering](#) samt till en guide för [Öppen publicering från Chalmers](#). Den har också inspirerats av författarens egna goda erfarenheter av nätpublicering från Chalmers av rapporter från främst projekt för Cancer- och Allergifonden.

Fri Forskning förutsätter Fri Publicering

Nätpublicering från Chalmers

På endast några få år har öppen publicering från Chalmers stegvis byggts ut så att forskare fått allt bättre möjligheter att göra sina verk fritt tillgängliga på nätet via högskolan.

Arkiv från 2004: Från år 2004 har alla forskare uppmanats att registrera sina publikationer i CPL ([Chalmers Publication Library](#)). Författaren lägger själv in en post med centrala data om sitt alster. Titel och sammanfattning ingår. Poster kan läggas in även för äldre verk. Vid årets slut 2010 fanns över 120 000 poster registrerade. Posterna är sökbara via CPL efter bl a författare, institution och typ av publikation. Via sökmotorer som Google når allt ut snabbt och effektivt.

Öppen publicering från 2010: Chalmers var först i Sverige med ett beslut om öppen publicering ([Open Access, OA](#)). Beslutet innebär att det som publiceras av forskare från Chalmers skall vara öppet tillgängligt på nätet via CPL snarast och senast inom ett halvår. Dispens kan ges för vissa artiklar i vissa tidskrifter som ännu inte tillåter parallellpublicering fullt ut. Antalet fulltexter i CPL förväntas öka snabbt och synliggörs samtidigt bättre via [publikationsprofiler](#).

Nationell publicering via SwePub: Publikationer från enskilda universitet görs från 2010 också automatiskt tillgängliga via ett nationellt arkiv ([SwePub](#)) som administreras av Kungliga Biblioteket. Detta ökar tillgängligheten ytterligare.

Egen fri publicering från 2010: Som stöd för parallellpublicering och annan öppen publicering erbjuder CPL från halvårsskiftet 2010 ett system för egen inläggning av fulltexter. Detta innebär att forskare från Chalmers själva kan parallellpublicera sina artiklar från tidskrifter och sina artiklar och rapporter från olika projekt. Därmed har de restriktioner för publicering som länge begränsat fri forskning i praktiken eliminerats.

<u>CPL (Chalmers)</u>		<u>SwePub (KB)</u>		<u>OA (Chalmers)</u>
<u>CPL (ramdata)</u>	→	<u>SwePub (ram)</u>	→	<u>Fulltext</u>
<u>CPL (ramdata)</u>	→	<u>SwePub (ram)</u>	→	<u>Fulltext</u>
<u>Publikationslista</u>		<u>Publikationslista</u>		<u>Publikationsprofil</u>
<u>Artikel</u>		<u>Projekt</u>		<u>Populärt</u>
<u>Konferens</u>		<u>Rapport</u>		<u>Debatt</u>
<u>e-Bok</u>		<u>Verksamhet</u>		<u>Historia</u>
<u>Kursbok</u>		<u>Referat</u>		<u>Bilder</u>

Egna exempel på nätpublicering i olika former

Flexibilitet och Tillgänglighet

- * Nätpublicering från eget lärosäte ökar tillgängligheten för artiklar och olika slag av rapporter. Detta plus enkelhet och snabbhet gör det attraktivt för forskare att satsa på nätpublicering.
- * Författaren kan själv medverka till att öka både slagkraft och tillgänglighet för sina alster. Försättsblad kan erbjuda sökord och länkar som ett stöd för helheten. Skannade publikationer kan behandlas med OCR för bättre sökbarhet.
- * I dagligt arbete prioriterar både forskare och andra läsare alltmer texter som man enkelt kan få upp på skärmen vid sökning. Tidskrifter tillåter därför öppen arkivering av manuskript och gör alltmer material fritt tillgängligt.
- * Nätpublicering öppnar för att författaren skriver på sitt bästa språk med bättre nyanser och exakthet. Detta gynnar även språklig mångfald. Allt bättre datorstöd underlättar en parallell version på ett globalt språk.
- * Snabb nätpublicering gör att forskning bättre kan matcha och påverka opinion och beslut i näringsliv och samhälle. Aktuella forskningsresultat påverkar mer än senkomna.
- * Kvalitetsbedömning av forskning kan utvecklas via analyser av nätsökning och länkning. Bibliometriska metoder har favoriserat etablerad okontroversiell snarare än kritiskt nyskapande forskning.
- * Universitet som lyckas bli ledande på öppen nätpublicering ökar sina chanser att snabbt nå ut med forskningsgenombrott. Dessa är ofta först kontroversiella och ifrågasatta och gynnas av fri nätpublicering.

Friare vetenskaplig publicering

Fri forskning är ett akademiskt begrepp kopplat till demokratiska grundvärden. Frihet stärker kritiskt tänkande och kreativt nyskapande. Det är därför knappast rimligt eller ens förenligt med vetenskaplig yttrandefrihet att publicering styrs av anonyma granskare och redaktioner med dolda agendor.

Föråldrad granskning: Det gamla systemet vid publicering i en vetenskaplig tidskrift innebär vanligen att redaktören frågar en eller ett par forskare om de vill bedöma en insänd artikel. Den som tackar ja tittar som regel igenom artikeln, kryssar i ett enkelt standardiserat frågeformulär och bifogar eventuellt några mer eller mindre konkreta kommentarer om originalitet, faktaunderlag, struktur och stringens. Redaktören beslutar sedan om artikeln skall accepteras och i så fall på vilka villkor. Slutlig acceptering sker normalt först efter att krav på ändringar tillgodosetts. Resultatet blir en styrning som kan medföra vissa förbättringar men som allvarligt inkräktar på författarens frihet.

Tidskriftsekonomi: En ambitiös granskare hjälper redaktören att få en artikel så koncentrerad att den motiverar kostnaden för publicering. Nedskärningar är vanliga förslag. Redaktören i sin tur prioriterar ofta artiklar med hänsyn till hur bra de säljer tidskriften. Dessa begränsningar blir onödiga vid nätpublicering från universitet. Författarna slipper överprövning av ekonomiska skäl och får på eget ansvar se till att artiklarna inte blir onödigt långrandiga eller ointressanta.

Granskningens trovärdighet: Traditionell granskning av kollegor, [peer review](#), idealiseras ofta både bland forskare och bland dem som inte närmare känner till innebörden. I själva verket bäddar systemet för missbruk och konserverar lätt rådande uppfattningar. Inom läkemedelsforskning och andra områden av stor ekonomisk betydelse förekommer också [styrning av vetenskaplig publicering](#) från starka intressenter.

Det fria ordet: Internet har via hemsidor, bloggar och interaktiva system gett en ny dimension åt yttrandefrihet. Vetenskaplig publicering måste nu rimligtvis koppla på utvecklingen för att inte marginaliseras. Organiserad nätpublicering från universitet ger då särskilt stora fördelar och öppnar många nya möjligheter. Gammaldags publicering i traditionella tidskrifter och OA-tidskrifter kommer säkert att finnas kvar för många forskningsområden åtminstone under en viss tid. Samtidigt kommer sannolikt vissa forskares personliga hemsidor och bloggar att få ökad betydelse, särskilt om universiteten inte på ett bättre sätt kan tillgodose forskarens önskemål om fri och snabb publicering som når ut effektivt.

NÄTPUBLICERING FRÅN HÖGSKOLAN

Tjugofyra viktiga fördelar

Forskning blir bättre tillgänglig

1. Bredare tillgång till forskning via nätet

Alla med tillgång till nätet får också tillgång till forskningen. Detta innebär radikalt ökad tillgänglighet både nationellt och globalt.

2. Tillgång till forskning utan kostnad

Varken enskilda intresserade eller bibliotek behöver längre betala dyrt för tillgång till vetenskapliga publikationer. Forskningen kan då nå ut bredare.

3. Publicering utan tidsfördröjning

Traditionell publicering i en tidskrift tar ofta ett halvår till ett år från inlämning av manus till tryckning. Denna fördröjning elimineras med uppenbara fördelar.

4. Snabb och enkel sökbarhet

Sökmotorer som Google och Google Scholar ger med lämpliga sökord tillgång till vetenskapliga fulltexter direkt efter publicering.

5. Extern samverkan underlättas.

Kontakter och samverkan med näringsliv och andra intressenter främjas av att ny kunskap blir snabbt och enkelt tillgänglig.

Nya tekniska möjligheter vid publicering

6. Möjlighet att referera via länkar

Användning av länkar inklusive hyperlänkar ger tillgång till underlag och mer läsning på ett mycket enklare sätt än referenser i tidskriftsartiklar.

7. Lätt att illustrera med färgfoton

Med hjälp av digitalkamera kan alla lätt ta fram och lägga in illustrationer i färg. Detta gör ofta en publikation mer attraktiv än färglösa tidskriftsartiklar.

8. Möjlighet att byta ut fulltexter

Nätpublicering möjliggör inbyte av en korrigerad fulltext. Mindre fel finns ofta i en första text. Betydelsefulla förändringar kan lämpligen redovisas.

Forskningens frihet ökar

9. Publicering oberoende av hämmande kontroll

Publicering i tidskrifter styrs på ett ofta oberäkneligt sätt av anonyma referees och av redaktörer för tidskrifter. Direkt nätpublicering ger en mer oberoende forskning.

10. Kritisk och nyskapande forskning stärks

Fri nätpublicering på eget ansvar eliminerar den självcensur som forskare ofta använder för att få tidskriftsartiklar publicerade.

11. Självsanerande publicering på eget ansvar

Allmän bred tillgänglighet ökar trycket att undvika misstag som slår tillbaka på forskarens egen renommé. Efter forskarexamen bör därför publicering kunna ske på eget ansvar.

12. Doktorander kan publicera med handledarstöd

Alla artiklar avsedda för avhandlingar kan nätpubliceras före examen. De granskas främst av handledaren som lämpligen anges vid nätpublicering.

Nya möjligheter öppnas för kvalitetsstöd

13. Granskning kan redovisas

Författare kan själva anlita särskilt kompetenta granskare. Dessa och deras betydelse för publikationen kan öppet anges.

14. Bättre möjligheter till öppen granskning

Nätpublicering ger nya möjligheter till öppen granskning i olika former särskilt efter publicering. Interaktiva system blir allt vanligare.

15. Påverkan av intressenter kan motverkas bättre

Redovisning av anslag och intressenter kan enkelt systematiseras. Författares reella kontakter är bäst kända inom det egna lärosätet vilket kan ge god kontroll.

16. Bättre kontroll av etik vid publicering

Interna system kan användas för att motverka bl a plagiering, personangrepp, fusk och personliga sidointressen vid publicering i lärosätets egen regi.

Allmänintressanta publikationer kommer bättre till sin rätt

17. Kategorisering efter publikationstyp

Nätpublicering möjliggör ökad flexibilitet genom inordning av publikationer under olika kategorier som vetenskapliga artiklar, rapporter, populärvetenskap och avhandlingar.

18. Populärvetenskaplig publicering stärks

Nätpublicering sprider breddvetenskap minst lika effektivt som djupvetenskap. Detta kan stärka forskningens eftersatta uppgift att samverka med samhället.

19. Avhandlingar blir lättillgängliga

Den ofta allmänintressanta men hittills svårtillgängliga översiktsdelen av avhandlingar kan nätpubliceras. Detta sker redan från alltfler universitet.

Publicering blir mer flexibel och demokratisk

20. Tidskriftspublicering utesluts inte

Parallellpublicering i tidskrifter och från universitet kommer nu på bred front. Inget hindrar att artiklar som först nätpubliceras från ett universitet senare även publiceras i lämplig tidskrift i samma eller modifierad form.

21. Ökad publicering på svenska främjas

Publicering kan ske på svenska före, efter eller parallellt med publicering på engelska. Detta kan motverka utarmning av mindre språk som svenska.

22. Äldre verk kan publiceras

Intressanta men svårtillgängliga äldre artiklar, rapporter och avhandlingar kan enkelt nätpubliceras via skanning.

23. Säker framtida tillgänglighet

Ett universitet kan lägga upp system så att nätpublicerat material blir säkert tillgängligt för lång framtid.

24. Forskningen demokratiseras

Brett tillgänglig nätpublicering från fria forskare kan motverka toppstyrning och medverka till demokratisering av forskningen.